№ 89—ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի.
վեց ամսուանը՝ 5 ռ., երեք ամսուանը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.
Առանձին համարներով խւրաքանչիւրը 5 կոպէկ.

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիւրակէ եւ տօն օրերից առաւօտեան 11—2 ժամը կէսօրից յետ.

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով.— Въ ред. газеты «Мегу Айастани», въ Тифлисъ, կամ Redaction de «Meghou Haïastani», à Tiflis. (Caucase).

Խմբագրութեանս ուղղած թէ յօդուածները եւ թէ նամակները պէտք է պարզ գրուած լինին գրողի ստորագրութեամբ եւ հասցէով. Խմբագրութիւնը կարող է փոփոխել, ուղղել եւ կրճատել յօդուածները. Խմբագրութիւնը իւր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօդուածները եւ պահում է երկու ամիս մինչեւ ցպահանջ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ամեն մի բառին 2 կոպ. Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն եւ օտար լեզուներով. Յայտարարութիւններ ընդունվում են Խմբագրատանը, «Կովկասհիւրանոցի տակ պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում եւ պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1885 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐԸ

Կը հրատարակվի նոյն դիրքով եւ ծրագրով.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

I) Պետական կարգադրութիւնք.— II) Առաջնորդողներ առօրեայ ամենատեսակ խնդիրների մասին.—III) Ներքին տեսութիւն— Տեղական և հասարակական խնդիրների վերաբերութեամբ յօդուածներ և թղթակցութիւնք.— IV) Քաղաքական վիճակի վերայ յօդուածներ և լուրեր.— V) Մանր լուրեր.— VI) Խառն լուրեր.— VII) Բանասիրական— Ֆէլիէտօններ, Պատկերներ, Վէպեր, Մատենախօսութիւնք, Քննադատութիւնք, Գիտութեանց և արհեստից վերաբերեալ յօդուածներ.— VIII) Պատասխանիք.— IX) Յայտարարութիւններ զանազան լեզուներով:

Տարեկան բաժանորդագինն է 10 ռուբլի կիսամեայ 5 ռուբլի.

Փոստի և տան հասցնելու ծախսը խմբագրութեան վերայ է:

Ստորագրվել կարելի է Թիֆլիսում. I) Խմբագրատանը.— II) պ. Բ. Շահվերդովի գործակալութիւնում.— III) Զ. Գրիգորեանի գրախանութում.— IV) պ. Յ. Շահինեանցի խանութում:

Ծանօթութիւն. Առաջիկայ տարին «Մեղուն» կը հրատարակվի երեք կամ չորս անգամ, եթէ նիւթական միջոցները կը ներեն.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на 1885 годъ

на ежедневную литературно-политическую газету

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

ИЗДАВАЕМУЮ ВЪ ТИФЛИСѢ

(II годъ изданія)

ПРОГРАММА газеты общая всѣмъ литературно-политическимъ ежедневнымъ изданіямъ, съ возможно широкимъ развитіемъ мѣстнаго отдѣла.

Подписная цѣна съ доставкою: и пересылкою въ Россіи: на годъ 10 руб.; на 6 мѣс.—6 р.; на 3 мѣс.—3 р. 50 к.; на 1 мѣс.—1 р. 50 к.

Подписка принимается: въ Тифлисѣ въ конторѣ редакціи при Газетномъ Агентствѣ В. Шавердова, въ С.-Петербургѣ въ книжномъ магазинѣ „Новаго Времени“. Иногородные адресуютъ свои требованія въ Тифлисъ, въ контору редакціи „Новаго Обозрѣнія“, при газетномъ Агентствѣ В. Шавердова.

Редакторъ-издатель А. В. Степановъ.

(10—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Ներքին Տեսութիւն. —Թղթակցութիւն Ղզլարից:
Քաղաքական. — Քաղաքական լուրեր.
Մանր լուրեր.
Խմբագրութեան պատասխանիք.
Յայտարարութիւններ.
Բանասիրական. — Ա. քաղաքի հերոսը.

ԹԻՖԼԻՍ, 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1884 Թ.

—

III

Ներսէս Պատրիարքի մահը ընդհանուր ցաւ պատճառեց, ամէն տեղերից այդ մասին հաղորդում են: Մահը մի բնական երևոյթ է, բայց և այնպէս միշտ տրտմութիւն պատճառում է, մանաւանդ այնպիսեաց մահն, որ խլում է մի հասարակական գործիչ, որոյ վերայ մեծամեծ յոյսեր կան. այսպիսի մահ էր և Ս. Պատրիարք Ներսէսինը:

Ներսէս Պատրիարքի մահը պարզեց նորա անկեղծութիւնը հրաժարման մասին կաթողիկոսութիւնից, որ մեր խելօք քաղաքագէտները ձգնում էին վերաբերել նորա քաղաքագիտութեան, չը մտածելով, որ այդպէս նորա անկեղծութիւնն էին շօշափում. այժմ այդ ցաւալի մահը ջնջեց ամէն կասկած: Ոմանք էլ կամենում էին համոզել, որ Ներսէս նորա համար չէր կամենում կաթողիկոսական պաշտօնը ստանձնել, որ նա դժուարանում էր Ռուսաստանում գործել, քանի որ իբրև թէ ընտրված է ոչ ի հաճոյս Ռուսաց կառավարութեան, որ ամենամեծ սխալն է և մենք չենք կասկածում, որ այն օրից, երբ Ներսէս ազգի մէջ ժողովրդականութիւն ստացաւ, Ռուսաց կառավարութիւնը միշտ իւր աչքը նորա վերայ էր դարձրած, իբրև ապագայ կաթողիկոսացուի: Մի՞թէ դրան վկայ չէ նոյն իսկ Ռուսաց կիսապաշտօնական լրագրի («Journal de St -Peterbourg» հրատարակածները), որոնք ցոյց են տալիս, որ Կ. Պօլսի ռուսական դեսպանը, Սրբազան Ներսէսի հրաժարականի պատճառով, յանուն կայսեր խնդրում էր և յորդորում նրան չը հրաժարվել հայրապետութիւնից, և թէ Նորին Մեծութեան շատ հաճելի կը լինէր նրան ս. Գրիգորի գահի վերայ տեսնել:

Այսպիսի հաւաստիքից յետ, մենք կարծում ենք, որ Սրբազան Ներսէսը չէր հրաժարվել ազգի ընտրութեամբ և Նորին Մեծութեան Թագաւոր կայսեր համաձայնութեամբ իրան յանձնված բարձր պաշտօնից, եթէ յիրաւի նա տկար և ապիկար չը լինէր, որ և մահուամբ ապացուցվեցաւ և որից նորա յիշատակից այն փառաւորական զգացմունքն, որ նոյն իսկ նորա բարեկամ ձևացողները կամենում էին իբրև սև մուր քսել նորա վերայ, նորա հրաժարականը մութը քաղաքականութեան և անխոհ համեստութեան վերաբերելով: Մենք չենք կասկածում և այն մասին, որ հանգուցեալ Ներսէս Պատրիարքը, եթէ յիրաւի ապիկար և տկար չը լինէր, չէր հրաժարվել իրան յանձնված բարձր պաշտօնից աչքի առաջ ունենալով Ռուսաց կառավարութեան դէպի նա ունեցած հաւան և վեհափառ կայսեր ցանկութիւնը տեսնելու Նորին Սրբազնութիւնը ս. Գրիգոր Լուսաւորչի գահի վերայ, որովհետև այս հանգամանքը նորա համար ամենամեծ երաշխաւորութիւնը կարող էր լինել, որ նորա ամեն օրինաւոր խնդիրները, վերաբերութեամբ հայ եկեղեցւոյ և Հայրապետի բարոյական և կրօնական իրաւանց և իրաւասութեանց կատարումն կ՚ստանային: Ոչ մի պայմանի կարիք չը կար, որովհետև կայսեր ցանկութիւնն ամեն պայմանից բարձր է, բայց երևի Նախախնամութեան տնօրէնութիւնն այլ էր—դժբաղդաբար Ներսէս վախճանեցաւ և հայ ազգն իրաւամբ տխրեցաւ: Ցաւալի է, որ մեր տաճկահայ մամուլը, մինչև իսկ նորա աւելի առողջամիտ մասը, շատ կետերում սխալ հայեացք ունի մեր Ռուսահայոց վիճակի և հանգամանքների վերայ և այս մենք աւելի վերաբերում ենք այն սխալ տեղեկութեանց, որ հաղորդում են նրանց մեր կողմերից կամ դիտմամբ և կամ նոյնպէս անգիտութեամբ:

Օրինակի համար մեզ շատ զարմացրեց տաճկահայ մամուլի մէջ Պօլօժէնիայի այն յօդուածի բացատրութիւնը, թէ Նորին Մեծութեան Թագաւոր կայսեր ներկայացնվում են երկու կաթողիկոսացուներ, որպէս զի եթէ առաջինին հիւանդութիւն կամ մահ պատահի, երկրորդը հաստատվի, որ բոլորովին սխալ բացատրութիւն է, որովհետև այդ յօդուածի բոլոր խորհուրդը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա. ՔԱՂԱՔԻ ՀԵՐՈՍԸ.

(Պատկեր).

187... Թուականի սկզբներում Ա. քաղաքը բաղդ ունեցաւ մի մայրաքաղաքի ուղեգիր աշակերտաց մէջ իւր ոչ բարի յատկութիւններով հռչակված մի ազնիւ (խօսքով) երիտասարդի շնորհը վայելել: Այս երիտասարդիս ծնողին ստացած զանազան նամակներին նայելով նրա, ձմեռ ժամանակ իւր հայրենիք դառնալու պատճառը այն էր, որ եթէ նա այլ ևս յամառէր դեգերել մայրաքաղաքում, մի գեղեցիկ առաւօտ անսպասելի կերպով ինքզինքը վերափոխուած պիտի գտնէր յերկրէ ի յերկինս, ի շնորհս այն խարդախութեանց և որմնացանութեան, որ սերմանել էր իւր ընկերների և ուսուցիչների մէջ և դրանով իւր ընկերներից շատերին ուսումնարանից ի տարապարտուց արտաքսելուն առիթ դարձել:

Թէև Ա. քաղաքը իւր անտարբերութեամբ երիտասարդիս գալստեան վերայ իւր ցնծութիւնը չը յայտնեց, բայց սա որ հասարակ մահկանացուներից շատ բարձր էր, ազնիւ հպարտութեամբ արհամարհեց իւր քաղաքացիների այսյանդուգն վարմունքը: Միթէ արժանի էր քաղաքը նրա ամպոտ ոտքերը համբուրելու: Միթէ՞ քաղաքում կար մի մարդ, մի բանիմաց բանականութեան տէր մարդ, որին մեր լուսաճաճանչ երիտասարդը կարողանար իւր գաղափարակից շինել, որի հետ կարողանար նիստ ու կաց անել, խօսել, դատել, հասարակական հարցերի վերայ խորհուրդ տալ, խորհուրդ առնել:

«Թշուառ քաղաք, քեզ՝ ինչպէս որ և լինի, պիտի ազատեմ տգիտութեան վատչուէր գերութիւնից—խօսեց երիտասարդը հրապարակաւ—մի վայրկեան ևս կորուսանելու չեմ, հասարակութիւնը անդունդի մէջ է ընկած, նրա աղաղակները սիրտս կը ճմլեն: Տէր Աստուած, օգնիր ինձ»:

— Սուս, ձայն մի հանիր, աղմուկը կը խանգարէ, թերևս մինչև անգամ մեր նպատակները մէյտան կը հանէ—շշնչեց երիտասարդի ականջին նրա փախուկ բայց հեռատես հայրը:—Նայիր մի անգամ իմ վերայ... կը տեսնես այս պըճնազարդութիւնս, այս չքեղութիւնս . . . այս ամենը արգասիք են սուս ու փուս գործելուս... չըլլիմ, չխմանամ, հա, որդիս, որ ձայն՝ ծպտուն հանես... հաւատա ինձ... դու անփորձ ես, հետևիր խրատիս ու... կը տեսնես...

— Գնա, դու էլ, քու դարըդ անցել է. միթէ մունճ եմ որ ձայն չը հանեմ. տեսնեմ ով կը յանդգնի խոչընդոտ լինել ինձ. թող մէկը համարձակի ճանապարհս կտրել...

— Ցգնա, մի... մի անիր:

— Գնա, կնամարդիդ...

Եւ ի բարեբաղդութիւն սիրասուն զաւակի՝ ծնողը փասայ փուսան քաշեց, աշխարհը փոխեց, որպէս զի ականատես չը լինի այն մօտալուտ ճակատամարտին, որ տեղի պիտի ունենար: Մէյտանը մնաց մեր երիտասարդին. վերանորոգութիւնը սկսուեցաւ նոյն իսկ իւր տանից: Աշխարհը փոխող անձի վերայ ողալը, նրա թողած ժառանգութեան ձեռնամերձ չը լինելը կոպիտ նախապաշարմունք է, պէտք է կործանել այս ամենը: Որբերը պիտի խեղճ մնան եղեր... ատիկայ խօսք է, ապա ես... ես ինչացու եմ, միթէ ես չեմ նոցա տէրը:

Եւ հազիւ թէ հանգուցեալ հօր եօթնօրէիցը անցել էր չ'Աստուածն Բագոս իւր սիրտայում Չ... գիւղի կոյր աչքի հետ՝ եկաւ բազմեցաւ մեր երիտասարդի որբացեալ տան գլուխը:

—« Բայց այս երջանկութեան մէջ անիրաւութիւն է հասարակութիւնը մոռնալ, Վ. եղբայր,—ասում էր մեր երիտասարդը իւր եղբօր—նա վարակուել է քաղցկեղով, Ա. քաղաքի վէրքերը պէտք է բժշկել. բարոյապէս ընկած է նա, պէտք է օգնութեան ձեռք կարկառել, ապա թէ ոչ՝ ինչ խորհուրդ ունէր այսքան տարի կեանք մաշելս, գիտութեան պաշար ամբարելս: Վերանորոգութիւն պէտք է, կը հասկնա՞ս, վերանորոգութիւն...

— Բայց որտեղից պէտք է, սկսել վերանորոգութիւնը, մտածել ես դրա վերայ:

— Ինչպէս չէ, ողորմածիկ հայրս դեռ մայրաքաղաքում եղած ժամանակս հաւատացուցել էր նոր Թեմական տեսչին թէ Ա. քաղաքը իւր հոգևոր ուսումնարանից ապագայ գործունեայ և ժրաջան տեսուչը իմ անձնաւորութեանս մէջ տեսնել կը փափագի:

— Իսկ հօրս պաշտօնը:

— Լռութիւն... այդ տեղ բարձրանալու դեռ ժամանակ կայ: Առ մեծագոյն խոհեմութեան առ այժմ հարկ է սպասել: Թող Տ. Խ.-ը որ հօրս պաշտօնը ստանձնելուն համար այնքան քարէ քար զարկեց գլուխը՝ փոքր ինչ այդ պաշտօնին մէջ զուարճանայ, ես արդէն անելիքս որոշել եմ: Տ. Խ.-ի պաշտօնական թէ անպաշտօն՝ գրերը գրելու պատրաստականութիւն յայտնել եմ, գիտես ինչ դիտաւորութեամբ: Նախ՝ զի նրա պաշտօնական գործերից ձեռք բերած արդիւնքէն իմ մասս ստանամ. երկրորդ՝ եկ. իշխանութեան առաջ գործունեայ և բանիմաց լինելս ցոյց տամ. երրորդ՝—որ ամենից գլխաւորն է—Տ. Խ.-ի իւր պաշտօնին մէջ՝ կատարելիք բոլոր զեղծմունքներին, խարդախութիւններին և փէնտէրին տեղեկանալով, մի յաջող օր այդ ամենը հոգևոր իշխանութեան առաջ մերկապարանոց դնելով, հնար ունենամ նրան տապալել և... նըրա՝ առաստաղարդև պաշտօնին տիրանալ... այնուհետև...

— Իսկ այժմ, այսօր:

— Այսօր լրագրութեան մի թուղթ գնաց Խ. ստորագրութեամբ, որի մէջ թէ ուսումնարանը, թէ աշակերտները և թէ մանաւանդ տեսուչը այնպիսի ֆօտօգրաֆիկական ճշգութեամբ դուրս են բերուած, որ քէֆըդ գայ: Հայմ՛նոր Առաջնորդը:

— Ի՛նչ ես ասում, մ՛յ տղայ, Նոր ա-

կայսեր միապետական բացարձակ իշխանութեան կախարդանքը,—կչիռը (prérogative) պահպանելն է, որ չը պիտի կաշկանդվի որ և է ընտրողական սկզբունքով։ Իսկ այս հանգամանքը ազգի ոչ իրաւունքն և ոչ շահերն է շօշափում, որովհետև հայ եկեղեցական դասն այնքան ընկած չէ, որ անկարող լինի տալու երկու համահաւասար արժանեաց տէր անձնաւորութիւնք, մանաւանդ որ մեր եկեղեցականք թէ՛ ուսմամբ, և թէ՛ փորձառութեամբ գրեթէ մի և նոյն գպրոցի ծնունդներ են, տարբերութիւնը նոցա մէջ պէտք է կայանայ աւելի փորձառութեան և բնական խելքի մէջ։ Յայտնի բան է մեր խօսքն այն մեր եկեղեցական հարցի մասին է, որոնք ապացուցած են իրանց հարազատութիւնը հայ եկեղեցուն։

Ֆրանսիայում և Իտալիայում խօլերայ երևելուց յետ ամեն երկիրներում կառավարութիւնք և հասարակութիւնք ձեռնամուխ եղան իրանց երկիրների, քաղաքների և գիւղերի առողջապահական պայմանների աւելի լաւ վիճակի մէջ դնելու, որպէս զի յաջողութեամբ կարողանան պատերազմել մարդկութեան այդ թշնամու դէմ, որոյ գլխաւոր զէնքը ու ոյժը առողջապահական վատ պայմանների մէջ է։ Թիֆլիս քաղաքի վարչութիւնն էլ յետ չը մնաց բարեկարգ քաղաքների վարչութիւններից և սկսաւ հոգալ քաղաքիս աւելի մաքրութեան և լաւ առողջապահական պայմանների վերայ։ Յայտնի բան է, երբ մի մեծ բազմամարդ տան մաքրութիւնը կատարելութեան հասցնելը դժուար է, ուր մնաց մի Թիֆլիսի պէս մեծ քաղաքինն, որոյ բնակիչք էլ մեծ մասամբ դեռ ևս գտանվում են քաղաքակրթութեան այն աստիճանի վերայ, որ նրանց թոյլ չէ տալիս ճանաչելու մաքրասիրութեան նշանակութիւնն և նպաստելու քաղաքային վարչութեան, քաղաքի ընդհանուր մաքրութեան վերաբերութեամբ և սորա առողջապահական պայմաններն աւելի լաւ վիճակի հասցնելուն։

Ուսափ և չափազանցութիւն կը լինէր պահանջել, որ Թիֆլիսի առողջապահական պայմանները կատարելութեան հասած լինէին, աչքի առաջ ունենալով անխոչ հիւրի խօլերայի մեր քաղաքն այցելելը։ Բայց չէ կարելի և զանցառութեան տալ այն հանգամանքն, որ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը քաղաքի բոլոր մասերը մաքրել ջանալու հետ, թոյլ տար քաղաքի սրտում, նորա մէջտեղում ընդարձակ աղբանոց ներկայանայր։ Մեր խօսքը Մաղաթեան կոչված կղզու մասին է, ուր դիզված է շատ տարիների ահագին քանակութեամբ աղբ. այս հերիք չէ, այսօր էլ նա բովանդակում է մեծ քանակութեամբ բազմաթիւ տախտակեայ ծածկոցներով շինութիւնք, որոնց մէջ ապրում են խեղճ հայաստանցիք, որոնք ինքեանց կաշին այդ կղզու վերայ փռելով, ինչպէս փակեալ կեանքով և ամենայն ուժով մանուկներին իրանց ախուռների մէջ պահել ուզում, նրանց սննդեան մասին ...

նոյն դժբախտ ու թշուառ աղքատները իրանց ամեն օր ընթացքում ապրում են երկիրներում և խեղճերին ու խեղճութիւններին ահագին քանակութիւն ամեն օր աւելանում է այդ կղզու վերայ փռուած նեխվում է և փառաւորապէս արտաշնչութիւնք արձակում ի վնաս բնակչաց առողջութեան։ Մի կողմն ենք թողնում այն ազնիւ տեսարանն, որ ներկայացնում է քաղաքի այդ աղբանոցները մաս իւր արտաքին կերպարանքով։ Աւելացրէք սորա վերայ և այն, որ այդ կղզին բնակավայրն է խոզերի, գամփռների, եզների, ձիերի և այլ կենդանեաց, որոնք նոյնպէս իրանց աղտեղութեամբ ապականում են օդը։

Մինչև քաղաքային վարչութիւնն իրաւունք չունի կարգադրելու, որ առաջնագործնէրը, անգամ փոխելին քաղաքից դուրս, սորա ծայրերը և քաղաքի այդ միջին մասը զբաղված վէր աւելի գեղեցիկ և մաքուր շէնուածքներով։ Քաղաքի ծայրերում եղած մասերը մաքրվում են, իսկ նոյա միջին մասը մնում է ահագին աղբանոց։ Երբ քաղաքային վարչութիւնը տան տէրերի վերայ պարտք է դնում իրանց բակերն ու տները մաքուր պահել, միթէ նա իրաւունք չունի նոյնը պահանջել և Մաղաթեան կղզու տէրերից։

Ջնենք տարակուսում, որ եթէ Մաղաթեան կղզին մաքրվի, ինչպէս հարկն է, շատ կը նպաստէ քաղաքի առողջապահական պայմանների կատարելագործութեան։

Յայտնի է ընթերցողաց, թէ, այս տարի ինչ վնաս հասաւ Ագուլիսին հեղեղից, որքան բնակիչքն միայն առանց ապաստանի և կեանքի միջոցի։ Այսպիսի բնական հարուածները միշտ զարթուցել են մարդոց մէջ կարեկցութիւն։ Նոյն կարեկցութիւնը տեսնում ենք և հեղեղից վնասված Ագուլեցիների վերաբերութեամբ։ Ամեն տեղերից դրամական նպաստներ ուղարկվում են, որոնք անցնում են մասնաժողովի ձեռքն, որ այս անթիւ կազմված է Ագուլիսում, որպէս զի այդ նպաստներն արդարութեամբ բաժանվին կարօտելոց։ Յայտնի բան է, որ այսպիսի մասնաժողովներն ամեն կերպ պէտք է աշխատեն գրաւելու նուիրատու հասարակութեանց հաւատարմութիւնը, իրանց արդար գործունէութեամբ, որ այդ օգնութեան աղբիւրներն աւելի առատանան, փոխանակ ցամաքելու։

Սորա համար գլխաւոր միջոցն այն է, որ այդպիսի մասնաժողովները չարունակաբար հրատարակեն իրանց գործառնութեանց մանրամասն հաշւետուութիւնն, որ միայն կարող է առաջն առնել ամեն տեսակ գլուխմեր կամ անգիտութեամբ տարածվող անախորժ լուրերին, որ սովորական են մեր մէջ այդպիսի դէպքերում։ Նոյն կարգը տեսնում ենք մենք այսօր և Ագուլիսի հեղեղից վնասվողներին օգնելու համար կազմված մասնաժողովի վերաբերութեամբ, որովհետև արդէն մամուլի մէջ անգամ երևացան անախորժ ակնարկութիւնք նորա պարտազանցութեան մասին։ Մենք տրամադրված չենք հաւատալու այդ լուրերին ճանաչելով մասնաժողովը կազմող անձանց. բայց գործի յաջողութիւնը պահանջում է, որ մասնաժողովը վերականգնէ իւր հաւատարմութիւնը, մամուլի միջնորդութեամբ մանրամասն հաշւետալով իւր գործառնութեանց մասին ի միամտութիւն նուիրատուների։ Կը յուսանք, որ մեր այս համեստ կարծիքն ու խորհուրդը բարեհաճ ընդունելութիւն կը գտնէ Ագուլիսի մասնաժողովի կողմից, որով թէ նա և թէ ամեն բարեմտներն իրանց նպատակին հասած կը լինեն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Դ Զ Ւ Ա Ք

Գ.

(Շարունակութիւն և վերջ).

Իւր դուրս գալու մեծի օրերում Նորին Սրբազնութիւնը Տէր-Ցոլաքեանի և անդամոց հետ գնաց Ղարաջալել հայաբնակ գիւղը, որ գտանվում է Դիլիջից դէպի արևմտահիւսիս մօտ 20 վերստ հեռաւորութեամբ, բաղկացած է 90 տուն բնակիչներից, ունին մի անշուք աղօթատուն, չ'ունին դպրոց, քահանայն էլ մէկել տարի վախճանուեցյ, Դղլարի քահանաներից գնում են հերթով մինչև նոր քահանայացուի ձեռնադրուիլը։ Այդ գիւղի բնութիւնը և նահապետական պարզ կեանքը մի առանձին հոգեկան բաւականութիւն պատճառեց նորան, իսկ իւր ներկայութիւնը ժողովրդոց զարմանք և անհուն ուրախութիւն։ Այստեղ նոյնպէս ժողովրդոց իւր սրտառուչ քարոզով և յորդորներով խրախուսելուց յետոյ տեսնելով աղօթատան անշքութիւնը, հանգանակութիւն արեց և տեղն ու տեղը 360 ռուբլու ստորագրութիւն հաւաքեց, որ կամաց կամաց աւելանալու է. այդ գումարի հետ միացնելով իրանց աղօթատան պատուհանի դրամը մի փոքրիկ վայելուչ աղօթատուն են շինելու գալ տարւայ համար, այլ և շինուելու է մի դասատունի փոքրիկ ծխական դպրոց, ուր պարտաւոր է պարապելու նոր ձեռնադրելի քահանայացուն։

Լինելով բարձրագոյն ներկայացուցիչ եկեղեցւոյ և դպրոցի, նա աշխատում էր այդ սուրբ հաստատութիւնքը մօտեցնել իրանց գաղափարական նշանակութեանը. խոնարհելով մեծ Բուբունապետի նըման իւր եպիսկոպոսական աստիճանից չէր զլանում իւր եղբայրական զուրգուրանքներով ընդունել ստորին պաշտօնակից եղբարց խօսակցութիւնը և խնդիրը։ Տեսնելով եկեղեցւոյ ստորին պաշտօնակատարների սակաւութիւնը և միացեալները էլ բնտանեկան անհել դրութիւն...

աւշնորդին էլ ես գիտեմ, չէ որ այդպիսով ապագայ ակնկալութիւններդ մեծացնես կը վտանգես։

— Դու քէֆդ քէօք պահիր, դրա հնարը մտածուած է։ Հայրս մի լաւ սովորութիւն ունէր, երբ որ և իցէ մի անպատշաճութիւն գործելու հարկին ենթարկուէր, առանց տատանելու այն բանը կը կատարէր և ապա որ և իցէ մի մոլորեալ քահանայի միջը կը փաթթէր զայն.

— Ուրեմն դու էլ որոշել ես։

— Արդէն որոշուած է. հարկաւոր դէպքում երբ հարցնի թէ ով է Խ.... մատնացոյց պիտի անուի տեսուչը։

— Ո՞վ պիտի այդ անէ։

— Տ. Խ-ը. Տեառն առաջնորդի մօտ արդէն իւր համարմունքը կորցնելու մօտ է։ Հայրս բարեկամաց ձեռքով առաջնորդին հասկացուցել էր, որ տեսուչը մի ազատամիտ միանգամայն և սոցիալիստ մի անձնաւորութիւն է։

— Եթէ ամեն բան այդպէս կարգին է, կեցցէ ուրեմն ուրախութիւն...

Երկու եղբարց այս խօսակցութեան վերայ անցել էր երեք չորս տարի։ Նոցա խորհած և մտածածներից շատը արդէն իրականութիւն առացել էին։ Մեր երիտասարդը հայ լրագրերի էջերում Խ... և Զ... ստորագրութեամբ յօդուածներով լցնելուն հետ՝ եկեղեցւոյ բեմից իւր յոխորտ ձայնը հնչեցնելով՝ իբրև եկեղեցւոյ սպասաւոր՝ հաչակել էր իւր անունը քաղաքի դերձակ և դարբինների մէջ։

— Տեսա՛ք, աղբա՛ր, ուսումնականը— ասում էին նրանք միմեանց—ինչ բերան, ինչ լեզու. ըսը ասելս պէտք է քահանան, որ Էֆֆերիմ ըսեու Ա՛լ կաթողիկոս, ա՛լ առաջնորդ, ա՛լ իշխան, ա՛լ մեծ, ա՛լ փոքր՝ անամօթ ինչպէս կը դատէ, ամենքին Աբթալանեց Մ՛չակին պէս Բարոյականութիւն կայ մարդոյն խօսքերուն մէջ, աղնուութիւն վեհանձնութիւն նրա գործերուն մէջ։

Այս խօսքերը, այս էֆֆէրիմները մեր երիտասարդի սրտին եղ էին կաթիլ. քէֆ, ուրախութիւն, ճեմուր, թառ,—Զ. գիւղի կոյր աշըղը կայ ու կայ—համերգին գինիներ և հնաւ անպակաս էր նրա տանը։ Համաղամ խորտիկների հետ սեղանի վերայ ամենայն ճաշի և ընթրիքի զարդած էին չիչը մի մանէթ 20 կոպէկանոց գինի։ Եւ երբ այդ ըմպելին իւր ազդեցութեան գագաթնակէտն էր հասնում, մեր երիտասարդը սկսում էր դրել... Եւ ահա մի քանի օրից յետոյ կը տեսնուէր լրագրների էջերը—առատանան խօսի «Մշակի» ակնոցում—զարդարուած բարոյականութեան, ընտանեգիտութեան, հասարակաց բարօրութեան, չափաւորութեան, ազնիւ վարքի ու բարքի վերայ մեծամեծ Փըռագներով յօդուածներ։ Կը տեսնուէր այս և այն աղան, այս և այն քահանան, հասարակաց գործիչը՝ մանաւանդ այն անձինք որոց պաշտօնին տիրանալու կը ցանկար՝ խայտառակուած, մրոտուած, որը անընդունակութեան, որը կաշառակերութեան, որը ղօշաքաղութեան, որը արբեցողութեան, որը անբարոյականութեան, որը կեղծաւորութեան մէջ։

— Բաղդներս ինչ բանեցաւ — ասում էր նա իւրովի—ով գիմաց ձայն ծպտուն հանէ, գործերս քննութեան ենթարկէ՝ այս երիտասարդի՝ իւր քթին երկարութիւնից հեռուն չը տեսնող, լռասարհակեա սայրասուր գրչին ու լեզուին զոհ պիտի երթայ։ Ուստի խնկարկենք սրան, գրգանենք սրա ինքնասիրութիւնը, մինչև որ մենք մեզի ժողվենք։

Իսկ միւս կողմից մեր երիտասարդը իւր կրքերը փայփայող անձերն քիթն ի վեր կը ծիծաղէր մաքին մէջ այս օրինակ որոճալով։

— Թէև ձեռքումս բաւական փաստեր ունիմ Տ. Խ-ը տապալելու, բայց տակաւին յարմարանք մեր պաշտօնի մէջ և սպասենք մինչև յարմար առիթը ինքը գայ։ Եւ ինչո՞ւ չսպասել. դեռ որքան բաներ ունինք կատարելիք. ուսումնարան, հոգևորականութիւն, հասարակութիւն, որը արդեօք սրանցից կարօտ չեն օգնութեան։ Թո՛ղ կորնչի չզաքորթութիւնը, թո՛ղ գետինն անցնի Լոյոլլան. այսուհետև անաչառութիւն, այսուհետև ազատութիւն, բայց ճակատով. բաց ճանապարհով դիմենք դէպի մեր նպատակը։

Եւ այսպէս մեր երիտասարդը իւր նըպատակին հասնելու համար. արած մըտածմունքներից և խորհուրդներից յետոյ մի հրատապ ծարաւ կը զգար. ըստամոքսը և աղիքները գրգռման մէջ կը գտնէր։ Խմած առատ գինին, շամպայնը այս գրգռմունքը մեղմելու անզօր կ'երևէին։ 80 աստիճան թունդ օղի պէտք էր նրա գրգռմունքը մեղմելու։ Բայց... ժառանգական ձիգձիգները (գրամները) նրա և նրայնոց գեղխ կենաց և ապրուստի դէմ սպառնացելով վարուց թևեւ գնացել էին։ Ի՞նչ պէտք է անել։

— Է՛հ, ինչ կայ եղեր, միթէ տանուտէր փող տալ պիտի զլանայ ինձ. միթէ այդքան ապերախտ պիտի գտնուի մեր քաղաքի հասարակութիւնը, միթէ իմ ազնիւ խօսքս պիտի մերժեն... Սակայն այժմ կարիք չը կայ քաղաքացիներին դիմելու՝ քանի որ Ս....ցի տէր Գրիգորը՝ Ա-ցի Գ-ցի Տ-ցի Օ-ցի տէրտէրները կան։

— Տէր Գ., հայր, փող ունիս արդեօք։

— Փո՞ղ, ինչ պիտի ընես։

— Հին տները պիտի յեղաշրջեմ. մեզի փող կայ, փառք Աստուծոյ, խօշ դուն ալ գիտես, ըմմը առօր էգուան կըսեն. էհ, մեղադրել չըլլի, ժողովուրդ է, ինչ ընենք, պիտի եօլայ երթանք։

— Ի՞նչքան պէտք է փող։

— Հազա՛ր։

— Հազար չէ, հըմը 500 կայ, կուղես գեղէն զրգեմ։

— Է՛հ, մնացածին համար ա՛լ պիտի մէկ ալ ուրիշին բերան ծռէ, խաթերս համար հազար ըրըըոէ ու վաղը կամ միւս օրը ղրկէ։

Մի քանի օրից յետոյ 900 ռուբլի եկաւ և փոխարէնը կէս թերթ թուղթ տրուեցաւ, որին վաճառականական լեզուաւ մուրհակ կ'անուանեն կարճ ժամանակաւ փողը տիրոջը վերադարձնելու պայմանաւ։ Հին տան պատի մի քարը տակաւին տեղից չը խախտած՝ 900 ռուբլին փչրուեցաւ։ Տիլ...ցի Ց-ին դուռը բաղխեց մեր երիտասարդը։

— Մի բանի եմ եկած։

— Ա՞յ դու բարով, խաղաղ բարով, մեր աչքի, մեր գլխի վերայ։

— Շատ շնորհակալ եմ. գիտես ինչ կայ։

— Ի՞նչ, ծառաղ եմ։

— Ես գիտեմ, որ հանգուցեալ հայրս ձեզ շատ կը սիրէր, իսր որդւոց պէս կ'սիրէր։

— Հա՛ ըղորդ, ըղո՛րդ, ամա ինչ օգուտ, Աստուած չը թողեց։

— Հիմայ մեզի փողի խիստ մեծ հարկաւորութիւն կայ, ինձի պիտի 500 մանէթ գտնես։

— Վա՛յ, խողիս քըզիկ ղուրպան, դուն չըս գիտնայ, օրթայ մեզի փարայ ծւատ։

— Ձը գիտեմ, մի անգամ պիտի ճակալ. հօրս պաշտօնը ինձ կ'առաջարկին, դրա համար խիստ հարկաւոր է 500 մանէթ։ Հիմայ խմացա՛ր, ես ուրիշին այս գաղտնիքը յայտնել չեմ կարող, իսկ դուն մեր մարդն ես։

Երիտասարդի մարգը վեր ընկաւ, վար ընկաւ. դրացիներից շահով դատ պահանջուած գումարը՝ երեք ամսից տոկոսօքը վճարելու պայմանաւ։ Սակայն ստացուած գումարը երիտասարդի առատաձեռնութեան առաջ մի ամիս միայն գոյութիւն ունեցաւ։ Կարգը եկաւ Տ-ցի տէր Եղիշէին։

— Քեզ եմ դիմում, տէր հայր, բայց ... ահ, եթէ գիտենայիր, ինչ բարբարոսութիւն, ինչ անգթութիւն։ Մարդուն մէկին՝ 500 մանէթի համար՝ քիչ կը մնայ որ տունը հիմն ի վեր կործանեն մեր այս քաղաքի անօրէն աղաները։ Անգութները... կատաղութիւնս կը բըռ-

նը, նա իրաւունք տուեց այրի մնացած գալրններին կրկին ամուսնանալ, թողով դարձեալ իւրեանց պաշտօնի և կոչման մէջ. այդ առաջին քայլն է մեր եկեղեցւոյ խիստ օրէնքների բարեփոխութեան, տալէ Աստուած, որ միւսներն էլ ըստ կեանքի պահանջման և ըստ քաղաքականութեան ներման կամաց կամաց ի բարին փոխուին: Հոգաբարձուաց հետ մի-երկու անգամ իւր մօտ նիստ կայացրեց, ուր խօսուեցան ծխական դպրոցների վիճակի մասին մտցնելու նորանց մէջ էական մասը ուսման և յարմարեցնելով արդի մանկավարժական պահանջմանց հետ:

Այսպէս ամենայն կերպով հոգալով ժողովրդի ուսումնական և կրօնական պէտոյքների վերայ՝ Նորին Սրբազնութիւնը չէր դադարում բարոյականի վերայ մտածել և աշխատում էր հարթել իւր հօտի կենաց շաւղի խորտ ու բորտութիւնները: Նա մէկ անգամ և շքեղ պատարագ մատոյց և մի ընդարձակ իմաստալից քարոզ խօսեց. իւր քարոզների մէջ պտտում էր հայ ժողովրդի կեանքի հորիզոնի վերայ, պատկերացնելով նորա լաւ կողմերի հետ և եղկելի դրութիւնը, և յեղյարսիրութիւն, ուսումնասիրութիւն և ի չափաւորութիւն հրաւիրում ամենքին իւր քաջալերական յորդորներով: Երբ հարցը գալիս էր ուսումնական կարեաց վերայ, նա իսկոյն և եթ ակնարկում էր նոցա շռայլ կեցութեան, շռայլ ծախուց հարսանեաց և հոգուհացների վերայ, ասելով թէ աւելորդ ծախուց կէսը ձեր զաւակաց ուսման գործ դրէք, կէսն էլ հասարակաց օգտին»: Բայց այդ բանում մեռնից չի լինում սակաւին համոզել, այդ թուում է մեր հոգևորականաց վերայ, որ պատրաստին ժողովրդին՝ այդ կենսական բարեփոխութիւնը ընդունելու, ինչպէս որ ինքը Սրբազան կառավարիչը քարոզեց և ասաց թէ՝ ես յուսով եմ, որ գալ տարի այդ մասին ձեզնից գրաւոր երաշխաւորութիւն կ'առնում:

Սրբազան կառավարիչը մի քահանայ էլ ձեռնադրեց դպրոցի վաղեմի սաներից մէկին Սուրբ-Խաչ քաղաքի համար և մի ամուսնութեան խորհուրդ էլ կատարեց: Երբ որ բոլոր ժողովուրդը լցվել էին արք և կանայք իբրև մի մեծահանդէս օր և ամուսնացողներն էլ մօտեցել սեղանին Նորին Սրբազնութիւնը «յարգելի փեսայ, նազելի հարսն և սիրելի ժողովուրդ» գոչական խօսքերով մի ընդարձակ քարոզ խօսեց տալով իւր խրատը հարսն ու փեսային և բոլոր ժողովրդոց:

Կնոջ ազատութեան մասին խօսելիս շատ հիանալի կերպով բացատրեց նորա ընկերական նշանակութիւնը մարդկային կեանքի մէջ: Սիրոյ մասին այսպէս խօսեց: «Սէրը, սիրելիք, մանաւանդ ամուսնական սէրը, յունական հրոյ կը նմանի, որ ինչքան ջուր ածեն վերայ, այնքան կը վառվի, նոյնպէս և աշխարհիս փորձանքները և նոյն իսկ մոերիմների թշնամանքները առաւել ևս պէտք է կապեն ամուսնացեալներին միմեանց հետ:» Քարոզի ամեն մի խօսքը մի ընդարձակ նիւթ էր:

Այսպէս իւր միամսեայ կեցութեան ժամանակը Նորին Սրբազնութիւնը ո՛չ մի օր, ո՛չ մի ժամ անգործ չը կեցաւ, այլ գործում էր ու գործում. նորա քայլը անխորհուրդ չէր: Իւր գնալու օրը հոգևորականաց շատ խրատներ տալուց յետոյ հրամայեց որքան կարելի է դէմ դընել ժողովրդոց նախապաշարմունքներին: Բոլոր եկեղեցական և դպրոցական գործերը քննելով և կարգի գցելով, Նորին Սրբազնութիւնը դուրս եկաւ Ղզլարից մեծաւ շնորհակալութեամբ յուլիսի 5-ին թողնելով ամենքիս անբաւ գոհունակութեան և հոգեկան մխիթարութեան մէջ. կեցցէ յաւէտ մեր քաջ հովիւ, յուսամք դարձեալ Նորին Սրբազնութեան գալստեան և գալոց 1885 թուի ամառը Ղզլար:

Ռանչպար

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ.

«Nord» լրագիրն, հրատարակել էր նամակ Ս.-Պետերբուրգից, որ վերաբերում է դեսպանաժողովին Կոնգոյի մասին և հեղինակը հետեւեալ հետաքրքիր եզրակացութիւնքն է անում. «Ռուսաց հասարակութիւնքը անհամբերութեամբ սպասում են նոյեմբերի 3-ին (15-ին), երբ պէտք է կայմվի դեսպանաժողովը Բէրլինում Կոնգոյի խնդրի մասին, որովհետև որքան էլ սահմանափակ է դեսպանաժողովի գործունէութեան շրջանը արևմտեան Աֆրիկէի ծովեզրների վերաբերութեամբ, անտարակոյս այդ ժողովում կը յարուցանվին և՛ այլ ընդհանուր քաղաքական հարցեր: Այսպիսի կարծիքը հաւանականութիւն է ստանում նրանով, որ վերջին ժամանակ անգլիական մամուլը շատ թշնամաբար է խօսում Գերմանիայի գաղթականութեանց մասին ունեցած դիտաւորութեանց վերայ, որ նա ցոյց է տալիս Աֆրիկէի արևմտեան ծովեզրների վերաբերութեամբ. ուստի և անգլիական պատուիրակները պարտաւորված պիտի լինին պաշտպանելու այն հասարակական կարծիքն, որ տիրապետող է նոցա հայրենիքում: Եթէ ժողովում վիճաբանութիւն կը բացվի ազգերի միմեանց դէմ ախոյեան դուրս գալու մասին, մի՞թէ կարելի է յուսալ այսպիսի դէպքում, որ յարաբերութիւնքը Անգլիայի և Գերմանիայի մէջ լաւանան, յարաբերութիւնքըն, որոնք վերջին ժամանակ առանց դորա էլ շատ լարված են: Այլ ընդհանուր ամեն հանգամանք ցուցակել է տալիս, որ այդ երկու տէրութեանց մէջ կատարեալ սառնութիւն կ'ընկնի»:

—

Վերջին ժամանակ պ. Ֆերրին նախաբարաց ժողովում կարդաց հեռագիր, որ յայտնում էր, որ գեներալ Գորդոնը ըսպանված է և այս ոչ թէ գերի ընկնելով Մահդիի ձեռք, այլ Քարտումից դէպի Բերբեր արած արշաւանքներից մէկի ժամանակ պատերազմում սպանվել է: Այսպիսի արշաւանքներ նա բազմիցս արած է, որ Դոնգոլում գտնվող լորդ Ուոլսէլին քաջալերէ իրան շուտով օգնութիւն հասնելու, բայց վերջինը յապաղում էր միշտ հրահանգներ սպասելով Լոնդոնից: Թէև Ֆիցմորիսը անգլիական պատգամաւորաց ժողովում ջըրեց Ֆերրի հաղորդած լուրը, բայց և այնպէս դեռ ևս խնդիրը խանայի մէջ է թէ արդեօք Ֆերրի հաղորդած լուրն է ճշմարիտ, թէ Ֆիցմորիսի լրումն ցանկալի էր, որ վերջինը լինէր ճշմարտութիւն, որովհետև Գորդոնի այնպիսի հազուագիւտ անձնաւորութիւն է իբրև, որ նորա մահը մեծ կորուստ կարող է համարվել ամբողջ մարդկութեան համար:

—

Շատ քիչ լուր և տեղեկութիւնք են հաղորդվում վերջին ժամանակ ֆրանսիացւոց պատերազմական գործողութեանց մասին Տոնկինում, մինչդեռ շատ խօսվում է բանակցութեանց նորոգման մասին Փարիզի և Պեկինի մէջ, որպէս զի մի տեսակ համաձայնութիւն կայանայ, «Central News» լրագրի ասութեամբ շուտով բրիտանական կառավարութեան միջամտութեամբ Չինաստանի և Ֆրանսիայի մէջ կատարեալ համաձայնութեան տեղի կ'ունենայ: Իբրև թէ Ֆրանսիան կը հրաժարվի վարձատրութիւնից, որ պահանջում էր և Չինաստանն էլ կ'ընդունէ Տեան-Ցինի պայմանադրութիւնը: Ներկայումս լինում են բանակցութիւնք զենադադարման մասին, որպէս զի որոշվին Տոնկինի սահմանները: Բայց այսպիսի լուրերն, որոնք հաղորդվում են ա ր ժ ա ն ա հ ա ւ ա տ ա ղ բ ի ւ ր ի ց, բազմիցս ջրվել են, նոյնպէս արժանահաւատ աղբիւրներից, ուստի և ամենայն զգուշութեամբ պէտք է նրանց հաւատ ընծայել:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Արևելքը» գրում է, որ նորոգ հանգուցեալ Ներսէս Պատրիարքի դագաղի վրայ դրուած ամեն պսակներու մէջ ընդհանուր ուշադրութիւն գրաւեց Բագուի հայ երիտասարդութեան պսակը զոր պ. Գրիգոր Նիկողոսեան ի դիմաց այդ երիտասարդութեան բերաւ զետեղել Ներսէս Սրբազանի շիրմին վրայ: Ճանապարհին հանդիսատեսք «Կեցցէ Բագուի Հայ երիտասարդութիւնը» կը գոչէին աղանչանալով այդ պսակին և երիտասարդաց: Բագուի երեսփոխանը Ներկայացաւ կրօնական և Քաղաքական ժողովոց և յայտարարեց Բագուի վըշտակցութիւնը: Կրօնական և Քաղաքական ժողովք իրենց կողմանէ յայտնեցին իրենց խորին շնորհակալութիւններն և երախտապարտութիւն առ Բագուի հայ երիտասարդութիւնն: Մասնաւոր պատգամաւորութիւն մը ընկերանալով պ. Գրիգոր Նիկողոսեանի՝ գնաց զետեղել պսակը Ներսէս Սրբազանի շիրմին վրայ, պատշաճ աղօթքներ ընելով:

***

նէ քանի կը մտաբերեմ... Մի անկեալ եղբայր կայ, մի հայ, քրիստոնեայ եղբայր, մի արենակից եղբայր... այս մարդուն 500 մանէթ պէտք է, որ ազատուի այդ բարբարոսների ճանկից: Կուզիմ օգնել այս անկեալ եղբօրս, բայց դժբաղդութիւնը այն է, որ ես 200 միայն ունիմ, մինչդեռ՝ ինչպէս ասացի՝ 500-ի պէտք կայ: Միթէ չը կարէս օգնել. ես ինքնին պատրաստ եմ իմ խակաւն ձեռագրուս պարտամուրհակ տալ ձեզ, միայն թէ վեհանձնաբար օգնէիք:

— Ո՛վ է այդ խղճալին:

— Ով լինելը գիտնալու ջառ ժամս կարիք չը կայ, քանի որ ես եմ, տէր հայր, կը հասկանաք, ես եմ պատասխանատուն: Ո՛ն, չո՛ւտ, չո՛ւտ, եթէ ունիս:

— Բայց կը տեսնէ՞ք որ դաս ունիմ. ուսումնարանը թողուլ չի լինում:

— Զոհմնք, տէր հայր. զոհմնք տըղայոց մի քանի րոպէն մի ազնիւ, վեհանձն գործի համար:

Միամիտ քահանայի 300-ը՝ բարերարութեան պատրուակաւ մեր երիտասարդի ճանկն ընկնելով մի քանի եօթնեակ նորա ստամոքսի գրգռման մեղմելուն ծառայեց: Այնուհետև վ. Ս.-ի 1500-ը Ա.-ի 300ը, Տփխիսեցի տէր Կ-ի 200-ը և այլոց և այլոց գումարները, գումարներ՝ որ մինչև 7—8000 պատկառելի թուին վերածելու բաղդին ենթարկուեցան՝ (Ա. գիւղի հ.-ի 4000 հաշուի չ'առնելով) իւրաքանչիւրը մի-մի բարի և ազնիւ նպատակի համար եկան, լցուեցան մեր երիտասարդի գրպանը. բայց ինչ օգուտ, որ նրա անհիւրասէր գրպանում երկարատև հանգստութիւն չը վայելեցին: Կախէթի կարմիրին՝ շամպանայի փրփուրին՝ օղիի զօրութեան առաջ ընկրկեցան, չոգիացան, գոլորշիացան և մեր երիտասարդի գրգռուած հոգւոյն բորբոքումները ժամանակաւորապէս մեղմելու միայն զօրեցին:

Մինչդեռ մեր՝ ազնիւ խօսքի տէր և վեհանձն երիտասարդը՝—այս բառերը իւր անձին սեպհականելու մեծ ձգտումն ունէր—իւր չորս պատի արանքում այսօրինակ աննախանձելի վիճակի մէջ կը գտնուէր, դուրսը՝ ուսումնարանում՝ եկեղեցւոյ բեմից՝ խնջոյքներում քաղաք, եկեղեցի, ուսումն, լուսաւորութիւն, բարոյականութիւն, ազնիւ խօսք, ընկերսիրութիւն, չափաւորութիւն ունելու և խմելու մէջ, աղքատաց վիճակի բարուքումն և այլ այսօրինակ բառեր՝ կարկտի պէս կը թափուէին շուրջանակի, որով մեր երիտասարդի անունն ու պատիւը եկաւ, բարձրացաւ, հասաւ մինչև փառաց գագաթնակէտը:

Բայց սակայն...

Բայց սակայն աշխարհումս—ասում են—ամեն բան ունի իւր սահմանը, ամեն գործ՝ իւր վախճանը, ամեն գաղտնիք իւր յայտնութիւնը: Այսպէս և մեր երիտասարդի բաղդի անիւը չը դառնայ մի: Նրա արածն ու գրածը՝ ասածն ու կատարածը՝ նիստն ու կացը՝ մասն մի խնջոյքներից, մասն մի հարսանիքատըներից, մասն մի ուսումնարաններից, խոշոր մասն մի գինետներից, ահագին մասըն մի երիտասարդի՝ իրենց սանից գալով՝ միմեանց վերայ բարդուելով դիզուելով՝ կուտակուելով՝ մի սոսկալի յորձանք հանեցին և նորա բոլոր մեքենայութիւնները տակն ու վրայ արին: Բանը իսկական կերպարանքով հրապարակ էր դրուած: Այնուհետև ո՛ր քունճը հարցնէիր, ո՛ր պուճաղը մտնէիր, ո՛ր տունը այցելէիր, որ կրպակը ոտք կոխէիր, բոլորի խօսքը մեր երիտասարդի վերայ կը դառնար:

— Ցո՜, չըսէս թէ չիտակ խաբեբայ է եղել ագ մարդը, խօսքը ծուր, գործքը ծուր:

— Մեր մեծերը ազպէտներուն հալուով սատանայ կըսէին:

— Իսկ որ ապպէս է. ինչ որ կ'ըսէ եղեր, ինչ որ կը քարոզէ եղեր, թէրս հասկըցուի պիտի եղեր, ըմմը մենք յիմար միամիտ մարդիկ: բարոյականութիւն, խնայողութիւն, հասարակաց բարօրութիւն... մէ ըսեր ասոնք բոլորը աչք կապելու խօսքեր են եղեր: Ո՛վ կը հաւտար թէ անպէս հերսոտ հէքսոտ խօսողը, խարխաններուն՝ ստախօսներուն՝ կաշառակերներուն՝ հարբեցողներուն՝ անբարոյականներուն ցեխի հետ հաւասարող մարդը ինքը անոնցէն բէթեր ըլլի:

Եթէ փոքր ի շատէ միամիտ քրիստոնեաներ մնացել էին քաղաքի մէջ այս ասուլօսերին հաւատ չ'ընծայողներ, նոքա էլ շուտով իրենց սխալուելուն համոզուեցան, երբ մեր երիտասարդի վարմունքը տեսան իւր պարտատէրերի հետ:

Տէ...ցի Յ.-ն, այսինքն այն մարդը, որ իւր դրացիներից տոկոսով փող առել ու տուել էր մեր երիտասարդին, սրա թախանձագին խնդրանաց և հազարաւոր երդմանը հաւատալով, երդումն, որ կը յանգէր յանուն ամենասուրբ երրորդութեան, յանուն իւր հանգուցեալ հօր, այժմ ծնկաչօք նրա յառաջն է, աչքերը արտասուաթոր:

— Է՛, հերիք, ըսածդ ինչ է—կը գոռայ նրա վերայ մեր երիտասարդը, իւր ազնիւ խօսքը գրաւ դնող պարոնը:

— Ըսածս, ծառադ եմ, ղուրպան քոյ խօքուն, ըսածս դուն լաւ գինաս ումից օրթայ փողըն առեր, քըզիկ տուեր էի, ինա մարդ գանգատ արեց, զիմ եղներն ու կովեր ծախել տուեց, ես լէ մնացի ակլոր: Ղուրպան խօքուդ, փողերսի, լծկան եզ չ'ունենալուս՝ արօրխս մնացեր է, կթան չունենալուս մանր ու խոշոր պաս ենք մնացեր:

— Կորի՛ր, ապերախտ, եթէ այդքան անհամբեր ես, գնա գանգատ տուր հաշտարար դատարանը:

Սոյն պատասխանը ստացաւ Ս.-ցի տէր Գ-ը Տ-ցի տէր Ե.-ն, Ա.-ցի տէր Կ-ը, Գ-ցի տէր Յ-ը, Օ.-ցի տէր Գ-ը, Ա.-ցի Յ-ը, Ս-ը, Մ-ը, Ն-ը, Ք-ը, միով բանիւ բոլոր պարտատէրք: Վերջը իմացան մեր բարեգործ աղայրիկը թէ ինչու իրենց դատարանի ճանապարհը ցոյց կուտար: Գործը այնպէս էր մտածուած, որ երբ դատաստանաւ պահանջուէր իւր պարտքը մեր երիտասարդից, նա պիտի ցոյց տար ժառանգական անշարժ կալուածքը, որի ութերորդ մասը միայն իրեն պատկանելով, կարող էին իւր պարտատէրները ստանալ և գոհանալ:

— Ո՛հ, ինչ զզուելի, ինչ ստորաքարշ, ինչ կեղտոտ մարդիկ են այս անպիտանները—աղաղակում է մեր երիտասարդը, երբ իւր պարտատէրերը չեն գիջանում ժառանգական կալուածքի ութերորդ մասով բաւականանալ, կամ ուրիշ խօսքով ասենք, ռուբլու փոխանակ 15—20 կոպէկ ստանալ—կացէ՛ք, ապերախտներ, կը տեսնէք շուտով թէ ինչպէս պիտի խայտառակուիք, լրագրութեան մէջ ձեր պատկերը ֆոտոգրաֆիկական ճշդութեամբ դուրս բերած պիտի տեսնէք, կացէք դուք:

Այնուհետև ինչեր ասես չը գրուեցաւ, ինչ խայտառակ իրողութիւններ չը կատարեց մեր ազնիւ երիտասարդը, որքան անլուր գրպարտութիւններ: Այս ամենը լոյս ցերեկի մէջ տեսնելով ժողովուրդը մատ խածեց:

Երբ մեր հասարակութիւնը, որ դըժբաղդաբար իւր լսածի ու տեսածի միայն արտաքինովը գրաւող և ըստ այնմ իւր շուտափոյթ վճիռը դնող է, այսօր իւր խորին սխալանքը ճանաչած կ'երևի, մենք համարձակութիւն կ'առնունք՝ նըրան միւս անգամ այսպիսի սխալանքների մէջ չ'ընկնելու համար—այս իսկ էր ներկայ յօդուածիս բուն նպատակը—վերջացնել մեր խօսքը Կոստանդին Եզնկացու հետեւեալ խրատով:

«Մի հաւատալ ամեն մարդոյ
Թէ զիրենք ցուցընեն քեզ Խիկար,
Դու յառաջ փորձէ
Ու տես և լսէ ի սրտէ խաբար:
«Զի ոմանք ցուցընեն զիրենք
Քաղցր ու անուշ զերդ զշաքար,
Բայց մահու դեղ կայ առ ինք
Ծածուկ պահած ու վնասակար:

***

Բագուից գրում են, որ ամսոյս 4-ին այնտեղ պ. Տէր-Գասպարեանի ղեկավարութեամբ «Պառաւներուն խրատ» թատրոնական գրուածքն են տուել և թէ ներկայացումը անյաջող է անցել:

***

Նոյն տեղից գրում են, որ բագւում այս տարի յաճախ պարահանդէսներ են լինում: Ամսոյս 8-ին մի նոր պարահանդէս էլ տրուեցաւ յօգուտ Շամախւոյ «Ճանապարհի հայոց երկսեռ դպրոցների», որից մօտ 300 ռ. զուտ արդիւնք է գոյացել:

***

Էրզրումից գրում են, որ խորջուրի հայ-կաթոլիկ համայնքի հոգևոր պետ կարապետ քահանայի հրաւիրմամբ տեղւոյն ժողովուրդը, առանց սեռի և հասակի խտրութեան, գնացին անտառ փայտ կտրելու և գիւղ կրելու, նոր շինուելիք եկեղեցւոյ համար: Աշխատողների մէջ 4—5 հարիւր հարս-աղջիկերք կային: Անտառում, ուր դաւուլ զուռնան շարունակ ածում էր, անկարգութիւնք պատահեցան և գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչներից շատերը անպատուեցան...

***

Բագուից գրում են, որ հանգուցեալ Ներսէս պատրիարքի հոգեհանգստեան ժամանակ պ. Ս. Վարշամեանի կողմից մի սրտաշարժ և իմաստալից ճառ է կարդացուել:

***

«Нов. Обозр.» լրագրի թղթակիցը Կ. Պօլսից գրում է.—«Մի այցելութիւն Ներսէսի գերեզմանին առանձնապէս շարժեց հայերի սիրտն և մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլոր Կ. Պօլսում: Երկուշաբթի երեկոյեան պ. Նելիդովը, դեսպանատան առաջին թարգմանի հետ, եկաւ Գում-Գափու և ցանկացաւ մանել մատուռն, ուր հանգչում էին Ներսէս պատրիարքի ոսկերքը:

Այս զգալի տեսարանի նկարագիրն, որ մեծ տխրութեան ներկայացուցիչ գիշերվան և գերեզմանի խաղաղ լռութեան մէջ աղօտ լուսով լուսաւորված մատուռն և մի զաւառի հայ պատրիարքի գերեզմանն երիցս համբուրում է —այնպիսի ախորժ տպաւորութիւն գործեց, որ անհնական եմ նկարագրելու:

***

Մեզ հաղորդում են, որ մեծ. տիկին Լիդիա Թամամշեանի ձեռներեցութեամբ և թատրոնասէրների մասնակցութեամբ այս ձմեռ Թիֆլիզի հայ հասարակութիւնը կը տեսնէ մի շարք ներկայացումների յօգուտ տեղւոյս Հայոց, Հայուհեաց, բարեգործական, Հայերէն գրքերի տպագրութեան ընկերութեանց և Հայոց Դրամատիկական Ակումբի: Յիշեալ ներկայացումները կը լինեն ձմեռային թատրոնում և առաջին անգամ կը ներկայացնեն «На хлѣбахъ изъ милости» ռուսերէնից փոխադրուած կոմեդիան:

***

«Կարս» լրագիրը հաղորդում է, որ Կարս-Արդահանի ճանապարհի մի մասի հողային աշխատանքը վերջացել է և մնում է, որ առանձին յանձնաժողովը մօտերումս ընդունէ այն:

***

Օդեսսայի գիւղատնտեսական և ձեռագործական հանդէսում մեծ ոսկեայ մեդալներ ստացել են իրանց ներկայացրած գինու համար իվ. Բաղրատունի—Մուխրանսկի և Ջորջաձէ իշխանները:

***

«Нов. Обозр.» հաղորդում են Նոր—Բայազէտից, որ այստեղ կալանաւորել են երեք աւազակներին, Սարգիս Բաբայեվին, Պօղոս Խաչյեվին և Սարգիս Օհանովին, որոնք շատ ոճիրներ գործած են Երևանու և Էջմիածնի գաւառներում: Սրանցից ամենից նշանաւորը Սարգիս Բաբայեվն է, որ հոկտեմբերի 9-ի գիշերը 15 հոգւով յարձակվել էր Թազմաբլու գիւղի գնակից խալափ Ցարութիւնովի տան վերայ, սպանել էր նրան և կնոջը Ռուսականին ու յափշտակել տուն ու տեղը: Վերջին ժամանակ այդ աւազակապետն, իւր ընկերներով, գալիս է Նոր-Բայազէտի գաւառն, ուր Թիֆլիզ խարար գիւղում ձերբակալվում է տանուտիրոջ օգնական ձեռքով:

***

Լրագիրները հաղորդում են, որ Վիէննայից Կ. Պօլիս եկել է երեւելի դաշնամուր ածող պ. Գուլպաթեանն, որին սուլթանը հրաւիրել է պալատն և երեք ժամ ածել տալից յետ, վարձատրել է նրան թէ դրամով և թէ Մեճիտիէի չքանշանով չորրորդ աստիճանի:

***

Ամսոյս 10-ին վախճանեցաւ Թիֆլիզի ամենահասակաւոր բնակիչներից մէկը ղերձակ ուստա Ց. Քոչարեանցն, որ Աղա Մահմադ-խանի ժամանակի ծնունդ է եղած, ուստի և մօտաւորապէս պէտք է լինի 94—95 տարեկան: Հանգուցեալը իւր շրջանում յարգանք էր վայելում ամենից:

***

Պ. ** գրում է.— Երջանկայիշատակ Սրբազան Ներսէս Պատրիարքի մահուան գոյժը ամենքիս էլ հասաւ և բոլոր հայերի սրտերը ցաւեցան: Արդէն ձեր պատուական լրագրի անցեալ համարի մէջ կարդացինք թէ նորին սրբազնութեան յուղարկաւորութիւնը որպիսի չքեղ հանդիսով է կատարվել Պօլսում:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ.

Բագու.—Բ. Ա.-ին: Ձեր յիշած հեղինակի գրուածքներին մենք եւ հետեւում ենք: Նրա յօդուածներից մէկ երկուսի պատրաստի թարգմանութիւնն էլ ունինք արդէն: Սպասում ենք հերթի, որ տպւին: Ուրեմն զուր ի զուր տեղը մի աշխատէք երկրորդ անգամ թարգմանելու:

Խմբագիր Գ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ.
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՌԵՑՕԼ ԴԻ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ընդունում է աշակերտներ ամբողջ տարիով և պատրաստում է նրանց միջնակարգ դպրոցներ մտնելու համար:

2—4

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ

«ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՉԱՓՈՒԹԻՒՆ»

Մասն առաջին Պլանիմետրիա.

Հեղինակութիւն Մոսկվայի կայսերական համալսարանի պրոֆեսոր Ա. Դաւիդովի, թարգմանութիւն Երկրաչափ Վախտանգ Հասան-Ջալալեանցի:

Ծախվում է Տփխիսու բոլոր հայ գրավաճառների մօտ և թարգմանչի մօտ. Հետեւեալ հասցէով.— Въ Тифлисъ, Штабъ—Кавк. Воен. Округа Поручику Гасанъ—Джалалянцу.

«ԱՂԲԻՒՐ»

Լոյս տեսաւ № 11 (Նոյեմբեր) և ուղարկուեց բոլոր բաժանորդներին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
№ 11

Ներսէս պատրիարքի մահը.— Փոքրիկ Հայկը, Եղ. Ք. Տէր-Աստ.— Աշնան նշաններ, Յակ. Ճաղարբ.—Ժան Բատիստ Լիւլլի (փ խադր.) Տ. Յովհաննիսեան.— Սոխակ (Բանաստեղծութիւն), Աղ. Ստեփանեան.— Պարապութիւն (Էմիլ Զօլայի), Տիկ. Փ. Խօջամ.:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ.

Անմշակ ծառի զարգանալը, Կ. Կ. Մել-Շահ.:

ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Ապակեայ անձեռոցիկներ: Երկաթուղու համար թղթէ ձողեր: Արհեստով բժշկուիլը ջերմոցութիւնից: Ցատակի վրայ եղած թանաքի ոչնչացնելը:

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ.

Կատուները ծառայութեան մէջ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ.

Հանելուկներ: Առածներ: Թուաբանական խնդիր: Մերուած: Նախընթաց № 10-ի մէջ եղած հանելուկների բացատրութիւնը:

Ներկայ համարի հետ ուղարկում ենք մեր տարեկան բոլոր բաժանորդներին «Աղբիւրի» այս տարւայ առաջին պրեմիան՝ օլէօգրաֆիկական պատկեր: Ցաւում ենք, որ խմբագրութիւնս՝ անզօր գտնուեցաւ իր խոստման համաձայն տալ «Պարոյր Հայկազնի և Մովսէս Խորենացու» պատկերը, որ նկարել էր Հայազն նկարիչ պ. Բաշինջաղեանը և պատրաստել էին Վիեննայում: Այժմ նոյն նկարը ուղարկեցինք հայր Ղևոնդ Ալիշանին պատրաստել տալու համար, և կ'ուղարկենք առաջիկայ տարւայ մեր բաժանորդներին:

Ներկայ տարւայ մեր այն բաժանորդները, որոնք առաջիկայ տարի «Աղբիւր» չստանան, այնու ամենայնիւ նրանց էլ կ'ուղարկուին այդ պատկերը:

Բացուած է «Աղբիւրի» առաջիկայ 1885 թ. բաժանորդագրութիւնը:

Ուղարկում ենք ներկայ №-ի հետ, աւելի յարմարութեան համար, և պատրաստած նամակներ ու ծրարներ: Մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի 15-ը իր բաժանորդագիր վճարողը յունուարի մէկին կը ստանայ և երրորդ ձրի պրեմիայ—մի իւղաներկ պատկեր:

ՏԻԿԻՆ ՎԱՍԻԼԻԵՎԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ և ՊԱՆՍԻՕՆՈՒՄ ընդունվում են գիշերօթիկ և երթևեկ աշակերտներ և աշակերտուհիներ: Դասախօսական լեզուն ֆրանսուհի է: Ամենայն առարկաներ ուսուցանում և կրկնում են: Նամակների փոստի գինը, դեղատան վերին յարկումը № 11. Լօրիս-Մելիքովսկի փողոցի վերայ:

АМЕРИКАНКА

полезный всякому хозяйству снарядъ для стирки белья въ обыкновенной комнатной водѣ. Расходуя весьма мало мыла и сохраная отлично бѣлье, стирка доступна дажѣ малолѣткамъ. Приглашаются агенты. Цѣна снаряда съ пересылкою по почтѣ 5 руб.; въ Сибирь 8 руб. При каждомъ снарядѣ прилагается наставленіе. Адресъ: Губернскому агенту Русск. Страх. Общества, В. Шлемензону въ Симферополь.

ОТЗЫВЫ

М. Г. Веніаминъ Ильичъ! Полученный мною отъ васъ снарядъ для стирки бѣлья оказался вполнѣ примѣнимымъ для этого дѣла, А потому, прилагая при семъ пять руб., покорнѣйше васъ прошу выслать мнѣ эще одну „Американку“ при адресѣ: Области войска Донскаго, на Серебряковскую почтовую контору, благочинному священнику Стефану Донецкому. Подписъ: С. Донецкій. 1884 года, февраля 6 дня.

М. Г. Покорнѣйше прашу выслать еще экземпляръ снаряда для стирки бѣлья, деньги пять рубей прилагаю; прошу выслать скорѣе, а вмѣстѣ съ тѣмъ приношу искреннуую благодарность за этотъ снарядъ, какъ вполнѣ практичный и удобно—примѣнимый въ семействѣ. Считаю долгомъ присовокупить, что изъ Сѣвска очень многіе собираются выписать „Американку“. Адресъ: Сѣвскъ, Орлов. губ. домъ Думаревскихъ. Елизаветѣ Алексѣевнѣ Афанасенко 27 Августа 1884 г.

ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՀԻ

Անուանվ մի նոր գործիք, որով իւրաքանչիւր ոք, նոյն իսկ մանուկները, կարող են հենց սենեկի մէջ, սպիտակեղէններ լուանալ: Շատ քիչ սապոն է գնում: Լուացքը շատ լաւ է դուրս գալիս: Գործիքը ժողովրդի մէջ ցրուելու համար հարկաւոր են գործակալներ: Գործիքի գինը, ճանապարհի ծախքովմիայն 5 ռուբլի է: Սիբիրիայում 8 ռուբլի: Ամեն մի գործիքի հետ հրահանգիրթղթեր էլ են ճամբուում: Հասցէն. Ռուսական Ապահովագրական ընկերութեան նահանգական գործակալ Վ. Շլեմենզօնին ի Սիմֆէրոպօլ:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՔ

— Բենիամին Իլիչ: Ձեզանից ընդունած գործիքը միանգամայն համապատասխան է սպիտակեղէններ լուանալու գործին: Ուստի, ուղարկելով ընդ այսմ կրկին հինգ ռուբլի, խնդրեմ մի «Ամերիկացուհի» կրկին ուղարկեք ինձ: Հասցէս. Դոնի զինուորական շրջան Սերեբրեակովի ստրհանդակատնակը, հայր Ստեփան Դոնեցկի բարեկարգչին: Ստորագրած է Ս. Դոնեցկի. 1884 փետր. 6-ը:

— Խոնարհաբար խնդրում եմ կրկին ուղարկել «Ամերիկացուհի» գործիքից մի հատ եւս: Արժէքը 5 ռուբլին, ընդ այսմ կատարեք, ընդ նմին ընդունեցէք իմ խորին շնորհակալութիւնս, որովհետև ձեր գործիքը ամենագեղեցիկ կերպով ծառայում է իւր նպատակին: Եւ ընտանիքի համար շատ օգտակար է: Սեվսկից շատերը պատրաստվում են մի մի հատ ձեռք բերել ձեր գործիքից: Հասցէս. Սեվսք. Օրլովի նահանգ. Դումարեվսկի տուն, Եղիսաբեթա Ալեքսէեվնա Աֆանասենկոյին. 27 օգոստոսի 1884.

1—3

Կովկասեան գրավաճառանոցի Զ. Գրիգորեանցի հրատարակութեամբ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Ընդհանուր
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՍԱԳԻՐՔ
Հայոց դպրոցների համար, մասն ուսումնական և բնական (առաջին շրջան) 40 պատկերներով. Աշխատասիրեց Աղէք. Սիմէօնեանց: գինն է 60 կոպէկ:
(10 — 5)

Մամուլի տակից լոյս տեսաւ.
«Վարժարան» մանկավարժական ամսագրի հրատարակութեամբ հետևեալ գրքոյկները.

1) «ԿՆՈՋ ԿՈՉՈՒՄԸ և ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ» հեղ. Լուիզա Բիւխների. Թարգ. Գ. Շահրուդազեան. գինն է 40 կ.:

2) «ՈՍԿԻ ՁԿՆԻԿ» հեղ. Ա. Ս. Պուշկինի, Թարգ. Գամառ-Քաթիպա: գինն է 10 կ.:

Սոյն գրքոյկները վաճառվում են «Կենդրոնական» և «Կովկասեան» գրավաճառանոցներում, պ. Շահվերդեանի գործակալութեան մէջ և «Վարժարանի» խմբագրատանը: Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով. Въ г. Тифлисъ. Старо-Арсенальная улица, домъ № 24. Ճանապարհածախսը խմբագրութեան վերայ է:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԷ և ՇՈՒՏ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԻ
Զ. Գրիգորեանի «Կովկասեան» գրավաճառանոցի հրատարակութեամբ.
Ս. Պալասանեանի
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Հայոց լեզուի (գրաբառ). մասն առաջին. երրորդ տիպ: Մի և նոյն հեղինակի աշխատասիրութիւններից լոյս են տեսած և աշխարհաբար քերականութիւն.

Մասն առաջին գինն է	25	կոպէկ.
Մասն երկրորդ	40	»
Մասն երրորդ	20	»

(10—4)

«ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ» ԳՐԱՒԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
«ՎԱՐԺԱՐԱՆ»
Մանկավարժական ամսագրի Ա. և Բ. ա. տարեշրջանի մնացեալ օրինակները: Իւրաքանչիւր տարուանը 3 ռուբլի: Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով. Въ г. Тифлисъ. Старо-Арсенальная улица, домъ № 24. Ճանապարհածախսը խմբագրութեան վերայ է:

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ, 14-го Ноября 1884 г. Типограф. М. Ротъ и К-о. На Гол. проспектѣ Домъ № 41. Տպարան Մ. Ռօտինեանց և ընկ.